Bara pest

LJUDMILA ULITSKAJA

Bara pest

Översättning Mikael Nydahl

ERSATZ

© Ljudmila Ulitskaja 2020
© Ersatz, Stockholm 2022
Published by arrangement with
ELKOST Intl. Literary Agency
Originalets titel Только чума
Översättning från ryska Mikael Nydahl
Redaktör Ola Wallin
Korrekturläsning Georg Bengtsson
Omslag Håkan Liljemärker
Sättning & grafisk form Ola Wallin
Typsnitt Garamond Premier Pro Caption 11,5/15,5
Inlagepapper Munken Cream 100 g/m²
För- och eftersättspapper Geltex 152-LS 130 g/m²
Pärmpapper Geltex 122-LS 130 g/m²
Omslagspapper Munken Lynx Rough 130 g/m²
Tryck & trådbindning Balto Print, Litauen 2022
ISBN 978-91-88913-40-1

Av Ljudmila Ulitskaja har tidigare utgivits:

Det gröna tältet (2015)
Jakobs stege (2017)
En munter begravning (2018)
Daniel Stein, tolk (2021)

www.ersatz.se

När jag var trettiofem år gammal skrev jag ett manus med titeln »Pesten«. Det var tänkt att vara mitt arbetsprov för att komma in på Valerij Frieds manuskurs. Jag kom inte in, han sade att jag redan kunde allt jag behövde och att han inte hade något att lära mig. Nu har det gått fyrtiotvå år, och mitt manus har fått ny aktualitet.

1978–2020

Ett godståg rullar fram genom snöstormen i ett öde landskap, strålkastarna lyser upp den virvlande snön. Det färdas långsamt, länge. En stad anas, knappt synlig, begravd under drivorna, bara för att snart upplösas på nytt i snöyran.

Litet avsides, som om den stod vid själva kanten av världen, ligger en lång, översnöad envåningsbyggnad. I några av fönstren syns ett grumligt ljus. Skylten är översnöad, det går inte att läsa vad som står på den.

Vid en järnspis håller en gammal tatarisk gumma vakt, hucklet är långt nerdraget i pannan och hon har knutit en stor sjal över. Med en liten kniv skär hon loss små bitar av torkat kött som hon tuggar med tandlös mun. Blicken är tom och fokuserad.

I ett isoleringsrum sitter Rudolf Ivanovitj Meyer. Han bär skyddsdräkt och mask. Ansiktet syns inte. Handskar på händerna. Med en lång pipett ympar han bakteriekulturer i petriskålar. En spritlampa brinner, varje rörelse han gör får lågan att darra. Hans rörelser är jämna, besvärjande.

Telefonen på dörrvaktens bord ringer, länge och enträget. Hon gör sig ingen brådska att ta luren.

»Alltid skrika, alltid bråka, Allah sej förbarme«, muttrar hon. Telefonen tystnar inte. Hon tar luren.

»Laboratoriet! Mitt i natten, vet ni inte, mitt i natten! Vad du skriker för? Det är ingen här. Jag kan inte skriva, nej! Meyer är här! Vänta här. Vänta här, sa jag!«

Gumman försvinner bort i korridoren, knackar på den bortersta dörren, ropar:

»Meyer! Telefon! Moskva, dom vill prata dej! Kom!«

Hon rycker i dörren, men den är låst. Knackar igen, ropar:

»Meyer, kom! Chefen arg, chefen vill prata dej!«

Inne på isoleringsrummet har Meyer lagt ifrån sig pipetten. Knackningarna irriterar honom.

»Jag kommer, jag kommer!« Rösten är dov under masken. Masken sitter lite snett, tätningen har lossnat under hakan.

Gumman går tillbaka till telefonen och ropar med hög röst i luren:

»Vänta här, hör sen ...«

I slussen tar Meyer av sig handskar, mask, skyddsdräkt och torkar av något innan han till sist springer till telefonen.

»Jag ber om ursäkt, jag var inne på isoleringen. Ja, precis, experiment hela natten. Vsevolod Aleksandrovitj, jag är inte redo. Jo, jovisst, i princip. Jag är helt säker, men jag behöver ett par månader till. En och en halv minst ... Men jag är inte redo att lägga fram resultaten ännu ... Tja, om ni formulerar

frågan på det sättet så ... Men jag anser det förhastat att lägga fram en rapport redan nu. Jag avsvär mig allt ansvar. Ja, jo, ja. På återhörande.«

Han lägger på, irriterat. Gumman betraktar Meyer uppmärksamt.

»Mej skriker han, dej skriker han. Vid Allah, chefen alltid arg. Här, ät!«

Hon räcker fram en bit torkat kött på kniven. Meyer viftar bort den:

»Nej tack, Galja«, men tar automatiskt emot köttbiten och börjar tugga.

»Hem med dej, hem och sov! Varför sitta?«

Morgonen har ännu inte grytt, det är mörkt i fönstret. På dörren hörs en försiktig ringning. En ung kvinna tänder en liten lampa, stiger ur sängen och går utan ett ljud fram till dörren. Barnet sover.

Det är Rudolf som kommit till sin hemliga vänninna Anna Anatoljevna. Hans pälsjacka är täckt av snö, han har bara tagit av sig mössan.

»Har det hänt något?« säger Anja och klipper förskräckt med ögonfransarna.

Rudolf knäpper upp pälsjackan.

»Inget särskilt. De ringde från Moskva i natt, de vill att jag kommer dit. Att jag lägger fram min rapport för kollegiet. Arbetet är inte klart än. Dumheter alltihop. Men det är ingen som vill lyssna. Ro hit

med det bara! Så jag åker, Anjuta. Jag kom hit för att berätta.«

»Med en gång?«

»I kväll. Jag har avbrutit experimentet. Det är en sak jag måste göra.«

»Vem tar hand om Masja?«

»Det är redan ordnat. Savjolova bor med henne en vecka.«

»Är det bra med henne?«

»Det är som det är. Hon sitter där i sin fåtölj och stirrar tomt framför sig …«

Anja lägger handen mot Rudolfs kind, stryker den upp över pannan.

»Tänk om du skulle följa med till Moskva? Va? På ett par tre dagar?«

»Va? Nu med en gång?« säger Anja förvånat.

I samma stund dyker ett lockigt huvud upp över sängkanten. Så snart flickebarnet får syn på Rudolf skiner hon upp, snart har hon krupit upp i knäet på honom.

»Jaså, vår lilla Krosia har visst vaknat, har hon inte«, säger han och rufsar om hennes kalufs. »Kan du inte komma överens med Marja Afanasievna om att hon bor här med Krosia under tiden, så åker vi!«

»Men inte så där med en gång bara. Det går inte. Visst, det är ju lov, men jag har ändå jour på skolan …«

»Ta ledigt, boka om, hitta på nånting!«

»Rudja, jag ska försöka, du vet ju hur gärna jag skulle ha velat …«

»Skicka ett telegram till mig på Hotell Moskva, så möter jag dig när du kommer, vad sägs?«

De är fyra i kupén. Rudolf sitter vid dörren med pälsjackan över axlarna; bredvid honom, vid det lilla bordet, sitter en kraftig man med ett hårt och liksom snedvridet ansikte; på andra sidan bordet en förtjusande dam med flätorna i en hög uppsättning, målad och uppklädd, i full färd med att duka fram mat på bordet; mittemot Rudolf en ung man med lantlig uppsyn, men slagfärdig och talträngd.

»Sådärja, så ska det se ut«, säger damen. »Jag älskar när det är snyggt och prydligt. Nuförtiden är det ingen som kan duka längre, men jag älskar när allt ligger där det ska – gafflar, skedar, tallrikar, och så med servetter förstås …«

Hon beundrar den prydligt uppskurna korven och de noggrant utplacerade brödskivorna. Den snedvridne betraktar henne med stort intresse, medan den unge fortsätter att brodera ut sitt tema.

»Det är ju det jag säger, Ljudmila Ignatievna, brevet har jag redan skrivit, nu väntar jag bara på att han ska svara. Om han gör det. Han sitter ju i Akademien gudbevars, så det är inte så bara! Om ni

visste vad det är för folk som jobbar på jordbruksinstitutet nuförtiden – dom är inte till mycket stöd, om man säger så ...«

»Seså, hugg in, ta för er bara!« säger Ljudmila Ignatievna, och den snedvridne nappar åt sig en smörgås. Den unge sträcker ut en hand också han, fortfarande uppslukad av sin egen berättelse.

»Så jag bestämde mig för att försöka på egen hand, på egen risk. Jag tog med dom hem och började föda upp dom ute i boden, för att långsamt vänja dom vid minusgrader. Och nu är jag redan inne på tredje generationen. Dom är frosthärdiga! Jag höll ett föredrag, men då skrattade dom åt mig. Så då tog jag och skrev. Varför inte? Direkt till Akademien. Och innan det ens gått två veckor så fick jag en inbjudan. Jag tog semester utan att säga ett knyst till nån, och nu sitter jag här. Såna är vi i vår familj – när vi väl har fått för oss nåt finns det inget som kan hindra oss ...«

Rudolf huttrar till och rycker på axlarna. Pojkvaskern vänder sig mot honom:

»Och vem är ni till yrket?«

»Jag? Jag är läkare.«

»Det är bra, det är bra det. Det betyder att ni också förstår er på det biologiska. Då förstår ni säkert min tanke, att gynnsamma egenskaper kan fås att gå i arv genom yttre påverkan ... Genom rätt yttre påverkan, menar jag ...«

»Tja ...«, säger Rudolf långsamt. »Jag är mikrobiolog, förstår ni, jag är rädd att mina objekt lyder under lite andra lagar.«

Pojkvaskern brusar upp:

»Vad då andra lagar? Under vilka då? Vi lyder alla under en och samma lag, och det är marxism-leninismens!«

»Men ta för er då, seså, hugg in!« inflikar den lilla damen oroligt.

»Så är det förvisso, därom råder inget tvivel«, medger Rudolf allvarligt. »Det är bara det att det har mina mikrober inte den blekaste aning om.«

»Det måste alla känna till i vårt tidevarv!« invänder pojken hetsigt. »I fjol var medeltemperaturen för februari månad minus tjugonio hos oss. Och mina gäss klarade sig alldeles utmärkt. Och boden är byggd av bara plywood, den består praktiskt taget av ingenting. Så om man skulle genomföra samma experiment med låt säga storboskap, och föda upp dom så att dom vande sig vid minusgrader allihop, då skulle man inte behöva bygga några lagårdar. Tänk bara vilken nytta det skulle vara för staten ...«

Här skjuts dörren åt sidan och konduktören sticker in huvudet.

»Jag har en gumma stående här ute i tamburen«, säger hon, »ni har väl inget emot om jag placerar henne här hos er? Det är bara för fyra timmar.«

»Självklart, naturligtvis, hon kan sitta här!« säger pojken och makar på sig för att bereda plats åt gumman som tränger sig in genom dörren med sina knyten.

»Ursäkta, skulle jag kunna be om lite te?« frågar Rudolf Ivanovitj konduktören.

»Jo jag tackar jag! Det får allt vänta till i morgon bitti, ni har fått ert te redan!«

De har börjat gå och lägga sig. Rudolf har krupit upp på den ena överbritsen, den snedvridne har dragit av sig sina pälsfodrade flygarstövlar och krupit till kojs på britsen under honom. Den gamla gumman har dragit upp benen under sig och sitter hopkurad i hörnet, på fötterna bär hon ett par stora slitna pjäxor. Pojkvaskern har gått ut i tamburen.

Där ute står en bur med två gäss. Han böjer sig ner och sticker in ett stycke uppblött bröd till de yrvakna fåglarna, smeker den ena över den framsträckta halsen.

»Duktig fågel, duktig fågel, nu bär det av till Akademien för oss!« säger han och ger den en lätt dask på den vita halsen.

Rudolf sveper in sig i den tunna tågfilten och drar på sig pälsmössan.

Den snedvridne frågar med låg röst ut Ljudmila Ignatievna:

»Och ni själv då, är ni från Moskva?«

»Ja. Jag är född och uppvuxen där. Har bott på Lesnajagatan i hela mitt liv.«

»Lesnaja, var är det någonstans?«

»Vid Belarusstationen.«

»Aha, då vet jag. Jag tänkte att ni kanske bjuder in en på ett litet besök?«

»Oj, jag vet inte, vi har ju knappt lärt känna varandra, är det inte i tidigaste laget?«

»Tja, jag hade inte tackat nej i alla fall, och kanske hade vi kunnat lära känna varandra lite bättre … Seså, adressen kan ni väl säga åtminstone …«

Gumman granskar noga den snedvridnes stövlar där de står framför henne, präktiga och fina.

Och på nytt rullar tåget fram genom det snötäckta ödelandet. Ljuskäglan från strålkastarna lyser upp en fläck av yrande snö och vind, och så snödrivor, snödrivor, snödrivor …

Konduktören öppnar dörren till kupén med ett glas te i handen.

»Hallå där, vem var det som ville ha te? Var det här eller?«

Alla sover fortfarande. Rudolf Meyer lutar sig ner från överbritsen och tar emot teet.

»Tack. Tack så hemskt mycket.«

»Äsch då.«

Hon går ut igen, återvänder till braskaminen där hon ställer sig och börjar diska glas. Dörren ut till tamburen står på glänt. Passagerarna börjar vakna. Tåget saktar in.

»Å, skulle ni vilja vara så vänliga att gå ut så att jag kan klä på mig!« ber Ljudmila Ignatievna.

Sömndrucket trevar den snedvridne efter sina stövlar. De är borta. Det är gumman också. I gengäld står ett par slitna dampjäxor kvar på golvet.

»Hon har snott dom! Det var mig en! Hon har snott dom!« förkunnar pojkvaskern muntert.

»Vad då snott?« fräser den före detta ägaren till stövlarna misstroget. »Det är inte möjligt! Jag ska allt ge henne! Ge hit dina kängor så jag kan gå av på nästa station!« säger han åt den unge.

»Fast jag ska ju själv av! Hur ska det gå för mig då?«

»Det var som … det var som …«, säger Ljudmila Ignatievna och försöker kväva sitt skratt.

»Och ni då, ursäkta, ska ni också av på nästa? Annars kunde jag kanske låna era kängor? Jag måste ovillkorligen kliva av på nästa station …«, frågar den bestulne inställsamt, vänd mot Meyer.

Meyer rynkar pannan, frågar tillbaka:

»Vad står på?«

»Jo, ser ni, gumman har stulit mina stövlar och nu behöver jag gå av på nästa station för att ringa och begära att de griper henne«, säger den snedvridne ivrigt.

»Visst, låna dem ni«, svarar Meyer med avsmak, och grannen börjar knö ner fötterna i hans kängor.

Telegrafkontoret på järnvägsstationen. Den snedvridne sliter upp dörren.

»Vart tror ni att ni är på väg! Hit får ingen …«, ropar den kvinnliga telegrafisten.

Den snedvridne drar fram ett dokument och sticker det under näsan på henne, hon segnar ner på stolen. Han sätter sig mittemot.

»Koppla mig till anknytning nummer …«

Och på nytt rullar tåget fram – nu genom hemtrevliga, befolkade, centralryska landskap. Moskva är nära.

Moskva. Kazanstationen. Människorna väller ut ur vagnen. Också Meyer går av, han är missmodig och gör sig ingen brådska. Efterhand skingras folkmassan. Kvar vid vagnen står pojkvaskern med buren. Där inne ligger, sida vid sida, två djupfrysta gäss.